

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку України постає питання щодо формування сприятливих правових та політичних умов, необхідних для створення повноцінного демократичного суспільства. Неабияку роль у цьому процесі мають відігравати політичні партії, що складають основу політичної системи більшості розвинених країн світу. Наявність політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства та наявності в ньому громадянської культури й толерантності. В умовах загального виборчого права вони є основним механізмом політичної участі громадян. Саме партії формують національні інтереси та втілюють їх у життя. Причому вони можуть брати участь у творенні й здійсненні державної політики шляхом реалізації власних програм та в державному управлінні через свою роботу у структурах державної влади й місцевого самоврядування. Тому це не тільки важлива теоретична, а і практична проблема, оскільки вона пов'язана з розподілом повноважень між гілками влади, з питаннями оптимізації державно-владних відносин, результативного здійснення державної політики [7, с. 67-72].

Інститут політичних партій вивчався багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Зважаючи на багатоаспектність цього питання, серед сучасних українських дослідників можна виділити низку тих, які досліджували взаємозв'язок партій та державних інституцій, зокрема: В. Базива, В. Баштанника, А. Білоуса, О. Гараня, Л. Гонюкова, О. Романюка, В. Соловйха, С. Телешуна, О. Яроша та багато інших.

Метою роботи є дослідження місця і ролі політичних партій у структурі громадянського суспільства.

Завданням роботи є визначення важливості ролі і місця політичних партій у структурі громадянського суспільства, розуміння причин виникнення політичних партій та проаналізування їх функцій.

Об'єктом дослідження є політичні партії в структурі громадянського суспільства.

Предметом дослідження є особливості місця і ролі політичних партій у структурі громадянського суспільства.

Політична партія – (лат. *partis* – частина) добровільне та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне до їх задоволення шляхом здобуття, утримання і використання державної влади.

Для багатьох роль партій в сучасній конкурентній політиці є подібною до ролі корпорацій в сучасній конкурентній економіці. Більшість вчених, експертів, професійних політиків при розгляді феномену політичних партій погоджуються з наступними положеннями: 1) партії – це організації, 2) партії займаються забезпеченням діяльності урядових лідерів, 3) партії займаються забезпеченням громадської політики, 4) партії найбільш політично активні під час виборів, 5) партії відіграють тривалу роль у політичному житті [5, с. 137-147].

Еволюція політичних партій – поняття «партія» використовувалося ще Аристотелем, однак політичні партії ведуть родовід з XVIII сторіччя. Першими прототипами сучасних партій вважаються британські «торі» (консерватори) та «вігі» (ліберали). Поява партій була спричинена капіталізацією суспільства, коли народжена буржуазія щораз активніше заявляла свої претензії на владу.

У XIX сторіччі, з виходом на політичну арену робітництва, у Західній Європі з'являються прототипи сучасних соціал-демократичних партій. Слід зазначити, що в ті часи, як і сьогодні, ставлення як населення в цілому, так і окремих мислителів і державних діячів до партій аж ніяк не було однозначним.

Причини виникнення партій – необхідність захисту соціально-класових, національних, племінних, релігійних, регіональних інтересів, а також цілі, пов'язані з виборчою боротьбою. Різноманітними є способи виникнення партій.

Свого часу М. Вебер в історії становлення партій вирізняв три етапи: аристократичне угруповання, політичний клуб, масова партія. Партії виростили з депутатських клубів і фракцій у парламенті, орієнтованих на інтереси різних кіл нової політичної та економічної еліти.

Місце партій у політичній системі суспільства – вони є одним з найважливіших компонентів політичного процесу суспільства. Як суб'єкт формування владних відносин, партії великою мірою визначають характер і спрямування політичного процесу, стратегію і тактику боротьба за владу, її утримання, політичну стабільність суспільства. Завдяки політичним партіям здійснюється прямий та зворотний зв'язок між суспільством і державою. Це важливий інститут громадянського суспільства, завоювання й утримання влади, форма управління суспільством, при якій боротьба партій за владу виступає як механізм використання розбіжності інтересів, інакомислення в цілях суспільного прогресу [6, с. 169-173].

Розвиток інституту політичних партій в Україні розпочався ще на початку 1990-х рр. та ознаменувався становленням політичних партій не комуністичного спрямування, що виникали переважно на основі громадських рухів та організацій.

Правове підґрунтя діяльності партій на цьому етапі становили Конституція УРСР (зі змінами від 24 жовтня 1990 р.) та Закон про об'єднання громадян (1992 р.). У роки незалежності політичні партії пройшли складний шлях розвитку від окремих структур до важливих складових політичної системи суспільства.

У квітні 2001 р. було прийнято Закон України «Про політичні партії в Україні», який унормував порядок створення та діяльності політичних партій. Об'єктивно Закон було спрямовано на стимулювання розвитку політичних партій як загальнонаціональних, їхнє укрупнення, регламентацію їхніх відносин з органами влади.

Після конституційної реформи 2004 р. політичні партії набули статусу головних суб'єктів політичного процесу та посіли центральне місце в системі влади.

На рівні політичної системи партії стали інституціями, що мають великий вплив на формування уряду, є ініціаторами виборчої системи (мажоритарної, пропорційної чи змішаної). На рівні щоденного політичного життя партії відіграють основну роль у залученні мас у політику та «доброрі», підготовці та висуненні політичних кадрів на вищі державні посади тощо [10, с. 54-57].

Щоб краще зрозуміти роль політичних партій у громадянському суспільстві, слід проаналізувати їх функції. Основними функціями політичної партії в сучасному суспільстві є:

Участь у політичному управлінні. Головна мета будь-якої партії – політична влада. Через своїх представників у законодавчій та виконавчій владі партії впливають на процес прийняття політичних рішень, беруть участь у виконанні управлінських функцій у державі. Таким чином, політичні партії мають можливість впливати на практиці свої передвиборчі обіцянки та програмні завдання.

Представництво інтересів соціальних груп. Політичні партії виявляють, обґрунтовують і формують інтереси різних соціальних груп у вигляді політичних ідеологій, програм, передвиборчих платформ. Партії транслиють окремі інтереси із сфери громадянського суспільства у сферу політичних рішень, де вони стають фактом політичних вимог. Найчастіше узагальнення й обґрунтування соціальних інтересів відбувається в ідеологічній формі: партії декларують стратегічні цілі та шляхи їх реалізації для всього суспільства, а також формують розбіжності з іншими політичними силами.

Залучення громадян до участі в політиці. Завдяки різноманітній діяльності політичних партій (передвиборча агітація, залучення громадян до виборів, пропагандистські кампанії в мас-медіа, масові акції) здійснюється політична соціалізація і політична мобілізація громадян, формування у них якостей і навичок участі у владних відносинах.

Формування громадської думки щодо суспільно важливих питань. Не всі виборці розуміють складність рішень, які доводиться приймати сучасним урядам. Якщо громадянам потрібно зробити розумний вибір щодо напрямку політики, який, мабуть, буде найефективнішим чином представляти їхні особисті інтереси, то необхідно, щоб хтось пояснив їм проблеми та можливі варіанти політичних рішень.

Висновки. Підсумовуючи викладене визначимо, що розуміти демократичну політику без участі політичних партій неможливо. Їхня діяльність глибоко проникає в політичне життя суспільства. Роль партій в структурі громадянського суспільства в тому, що вони є своєрідним механізмом врегулювання політичних конфліктів, визначають характер і напрямок політичного процесу, забезпечують зв'язок суспільства і держави [3, с. 99-103].

Отже, в Україні ще не сформувалося усвідомлення можливостей громадянського суспільства і не виникла самоідентифікація з його інституціями. У найближчій перспективі його розбудова має здійснюватися щодо посилення відповідальності органів державної влади, посадових осіб за перешкоджання участі інституцій громадянського суспільства у питаннях доступу до інформації; покращання кадрового та матеріально-фінансового забезпечення структурних підрозділів органів державної влади, відповідальних за взаємодію з громадськістю; підвищення рівня компетентності та відповідальності органів влади, інституційних систем громадянського суспільства; підвищення рівня політичної, правової та громадянської культури населення; закріплення практики системної участі інституцій громадянського суспільства у формуванні державної політики.

Література

1. [Візьонюк В. В.](#) Роль лідера у діяльності політичних партій на прикладі політичної партії «Удар» (Український демократичний альянс за реформи) Віталія Кличка / В. В. Візьонюк // [Навкові записки НаУКМА. Політичні науки](#). - 2013. - Т. 147. - С. 34-39
2. [Гейда О. В.](#) Місце та роль політичних партій у процесі формування громадянського суспільства в Україні / О. В. Гейда // [Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ](#). - 2005. - Вип. 29. - С. 258-262
3. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
4. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
5. [Залізнюк В. В.](#) Деякі аспекти дефініції поняття «політична партія» в наукових працях та національному законодавстві України як відображення її функцій та ролі в суспільстві / В. В. Залізнюк // [Часопис Київського університету права](#). - 2015. - № 3. - С. 99-103
6. [Матієшин О.](#) Роль ідеології у діяльності сучасних політичних партій України / О. Матієшин // [Вісник Прикарпатського університету. Політологія](#). - 2013. - Вип. 6-7. - С. 231-236
7. [Матушенко О.](#) Вплив політичної та бізнес-еліти на еволюцію ролі та місця політичних партій в політичній системі України / О. Матушенко // [Навкові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса](#). - 2011. - Вип. 3. - С. 137-147
8. [Морарь М. В.](#) Націоналізм та його роль у теорії й практиці політичних партій / М. В. Морарь // [Політикс](#). - 2017. - Вип. 1. - С. 169-173
9. [Морарь М. В.](#) Роль партійного лідерства в активізації політичних процесів сучасної України / М. В. Морарь // [Грані](#). - 2014. - № 2. - С. 67-72.
10. [Сергієнко Т. І.](#) Місце та роль партії в політичній системі держави: європейський досвід / Т. І. Сергієнко // [Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія](#). - 2015. - Вип. 13-14. - С. 297-303
11. [Черноіваненко А. В.](#) Політичні партії: їх роль та функції у сучасних процесах державного будівництва в Україні / А. В. Черноіваненко // [Теорія та практика державного управління](#). - 2015. - Вип. 3. - С. 91-99
12. [Ярош Я. Б.](#) Роль політичних партій у реалізації державної політики в Україні / Я. Б. Ярош // [Політичне життя](#). - 2017. - № 4. - С. 54-57